

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U. 341.638:341.24

LAZĂR DIANA

**EFICACITATEA INTERNAȚIONALĂ A SENTINȚELOR
ARBITRALE STRĂINE ÎN SISTEMUL
CONVENȚIEI DE LA NEW YORK DIN 1958**

Specialitatea: 553.06 – Drept internațional privat și european

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2016

Teză a fost elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul Drept Internațional și European

Conducător științific:

COJOCARU Violeta, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Drept internațional privat și european, 553.06 – Drept internațional privat și european

Referenți oficiali:

FUAREA Augustin, doctor în drept, profesor universitar, România

VOLCINSCHI Victor, doctor în drept, profesor universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

BĂIEȘU Aurel, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar

BELEI Elena, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar

AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar

BĂIEȘU Sergiu, doctor în drept, conferențiar universitar

BOIȘTEAN Eduard, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

PLOTNIC Olesea, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 13 mai 2016, ora 13:00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.553.06-02 la Universitatea de Stat din Moldova, pe adresa: str. Al. Mateevici, nr.60, bloc IV, sala 222, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD 2009.

Teza de doctorat și autoreferatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 13 aprilie 2016.

Secretar științific al Consiliului științific de specializat:

BELEI Elena, doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific:

COJOCARU Violeta, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Autor:

LAZĂR Diana

© Lazăr Diana, 2016

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Actualitatea și importanța temei studiate sunt constatate atât în context internațional, precum și pe plan național, or eficacitatea sentințelor arbitrale străine are un impact direct asupra realizării dreptului la justiție, precum și contribuie implicit la crearea premizelor pentru dezvoltarea social-economică națională.

Arbitrajul comercial internațional este considerat metoda de predilecție pentru soluționarea litigiilor survenite din raporturi de comerț internațional. Eficacitatea actului de arbitraj constituie gajul existenței și dezvoltării arbitrajului[2, p.12-13].

Aplicată în 156 state, Convenția de la New York cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 1958 a devenit un exemplu de legislație internațională cu cea mai înaltă performanță din întreaga istorie a dreptului comercial. Datorită Convenției de la New York, se consideră că o sentință arbitrală străină își poate realiza mai lesne atributele de eficacitate decât o hotărâre judecătorească.[34, p.10-17]

Conjunctura internațională de globalizare, integrare economică și competiție acerbă creează noi provocări pentru eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale. În statele unde instituția arbitrajului este puțin răspândită, cum ar fi cele din Comunitatea Statelor Independente, se atestă aplicarea precară a normelor Convenției de la New York, ce conduce la aplicarea și interpretarea neconformă a tratatului, creând impedimente în calea eficacității internaționale a sentințelor arbitrale străine.

Intrată în vigoare pentru Republica Moldova din 17 decembrie 1998, Convenția de la New York din 1958 este transpusă în legislația națională cu unele abateri. Cunoașterea modestă a arbitrajului de către judecătorii naționali a condus la unele încălcări grave, cum a fost cauza ”Merchant Outpost Company”, calificată drept ”*atac tip raider*”. Prin Strategia de reformare a sectorului justiției 2011-2016, pilonul V, Republica Moldova și-a propus fortificarea rolului instituției arbitrajului și ameliorarea regimului juridic pentru eficacitatea sentințelor arbitrale străine.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Diversitatea autorilor și interesul pentru tematica privind eficacitatea sentințelor arbitrale este direct proporțională cu gradul de evoluție a instituției arbitrale în statele respective. În Republica Moldova, arbitrajul a devenit un subiect de preocupare pentru cercetători la începutul anilor 2000, fiind publicate o serie de articole și tratări doctrinare de autorii: V.Cojocaru, A.Băieșu, L.Gribincea, M.Buruiană. În edițiile 2006 și 2013 ale ”Manualului judecătorului pe cauze civile” autorii D.Visternicean, A.Băieșu și M.Buruiană cercetează unele aspecte ale recunoașterii și executării

sentințelor arbitrale străine. Totuși, doctrina locală nu conține studii specifice privind eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine. În doctrina românească sunt relevante studiile cercetătorilor: O.Căpățînă, V. Roșu, C.Florescu, I.P.Filipescu, I.Macovei. În doctrina rusească se remarcă articolele științifice și monografiile autorilor: S.N. Lebedev, A.S. Komarov, L.P.Anufrieva, B.R.Karabelnikov. Cele mai valoroase studii și investigații științifice în domeniul de cercetare sunt reprezentate de doctrinarii școlilor din Franța: Em.Gaillard, Ph.Fouchard, B.Goldman, J-B.Racine, etc., Olanda: P.Sanders, A-J Van den Berg, Elveția: J-F.Poudret, S.Besson, Marea Britanie: J.Lew, A.Redfern, G.Born, Statele Unite ale Americii: J.Paulsson, Th.E.Carbonneau, Germania: K-H. Böckstiegel, ale căror lucrări au fost pe larg consultate în scopul elaborării tezei.

Baza normativ-juridică a prezentei cercetări o constituie Convenția de la New York din 1958, alte tratate internaționale din domeniul arbitrajului, precum și instrumentele normative naționale ale Republicii Moldova, inclusiv Codul de procedură civilă, Legea cu privire la arbitrajul comercial internațional, Legea cu privire la arbitraj, precum și dreptul comparat.

Analiza complexă a convențiilor internaționale, a literaturii de specialitate și a jurisprudenței, au determinat principalele probleme de cercetare: domeniul și principiile de aplicare ale Convenției de la New York din 1958; temeiurile de refuz și procedura de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958; conformitatea cadrului normativ și a jurisprudenței naționale cu standardele de eficacitate ale Convenției de la New York.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în determinarea oportunității elaborării unei noi convenții internaționale în domeniul recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine.. În vederea atingerii scopului propus, s-au inițiat următoarele obiective de cercetare:

1. circumscrierea domeniului de aplicare al Convenției de la New York din 1958;
2. identificarea soluțiilor uniformizate pentru aplicarea și interpretarea temeiurilor de refuz a eficacității sentințelor arbitrale străine în domeniul Convenției de la New York din 1958;
3. formularea unor standarde pentru regulile de procedură privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine compatibile cu rigorile Convenției de la New York;
4. expertizarea compatibilității cadrului normativ național și a practicii judiciare cu standardele Convenției de la New York din 1958;
5. formularea unor principii directorii principale pentru perenizarea Convenției de la New York din 1958 și a *acquis-ului* de aplicare al Convenției de la New York din 1958.

Metodologia cercetării științifice. Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării rezidă în cercetarea problemei științifice prin aplicarea metodelor: istorică, logică (analiza deductivă, inductivă, generalizare, specificare), comparativă, sistemică, cantitativă.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei. Studiul, cu titlu de noutate, formulează principii de eficacitate ale *acquis*-ului de uniformitate instituit de Convenția de la New York din 1958 și generează soluții pentru valorificarea eficacității sentințelor arbitrale străine în Republica Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă în cercetarea multidimensională a condițiilor de regularitate internațională a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958, pentru elaborarea unor principii directorii în vederea valorificării, perenizării și dezvoltării *acquis-ului* de eficacitate instituit de Convenția de la New York din 1958.

Semnificația teoretică este asigurată de cercetarea multiaspectuală a Convenției de la New York, într-un context de analiză comparată a dreptului comun și jurisprudenței.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de aplicabilitatea practică a recomandărilor formulate în teză și de propunerea modificărilor la hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție de unificare a practicii judiciare naționale. Propunerile *de lege ferenda* vor fi utile legiuitorului moldovean, iar studiul în sine poate fi folosit în procesul de instruire.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere.

1. Sentințele arbitrale susceptibile de recunoaștere și executare în sistemul Convenției de la New York din 1958 prezintă următoarele caractere juridice: caracter arbitral, caracter obligatoriu, forma scrisă, calitatea de „sentință străină” pronunțată în condiții de reciprocitate.

2. Temeiurile de refuz stipulate la art.V sunt exhaustive și se interpretează restrictiv. La evaluarea cerințelor materiale de eficacitate vor aplica cu precădere dreptul ales de părți, și, subsidiar, *lex arbitri* și *lex fori*.

3. Art. V alin.(2) lit.a) din Convenției se referă doar la arbitrabilitatea obiectivă. Art.V alin. (2) lit.b), se va aplica doar dacă se aduc atingeri ”evidente, efective și concrete” ordinii publice de drept internațional privat a forului. Invocarea *ex officio* a temeiurilor de refuz de la art.V alin.(2) va interveni doar ca excepție.

4. Standardul convențional pentru regulile de procedură la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine cuprinde principiul tratamentului național și stabilește cerințe exhaustive maxime de la care dreptul național nu poate deroga și nici nu va impune condiții mai riguroase.

5. Formulăm recomandări *de lege ferenda* și a propuneri de modificare și completare a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.9 din 9 decembrie 2014.

6. Principiile de eficacitate internațională a sentințelor arbitrale străine ce formează *acquis-ul* de uniformitate al Convenției de la New York din 1958 cuprind: principiul *in favorem arbitrandum* și *in favorem executionis*; principiul prezumției regularității convenției și sentinței arbitrale; principiul nederogării de la standardul maxim obligatoriu al Convenției; principiul aplicării dreptului mai favorabil; regula neexaminării pe fond a litigiului, atribuirea sarcinii probației pârâtului; principiul dreptului discreționar al forului; interdicția de *venire contra factum proprium*.

7. Convenția de la New York din 1958 trebuie preservată. Propunerile de modificare sau de înlocuire a Convenției de la New York nu sunt oportune actualmente și pot conduce la o precaritate a eficacității internaționale a sentințelor arbitrale străine. În scopul eficientizării sistemului convențional se propune un set de acțiuni de uniformizare și perenizare a cadrului de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine:

Implementarea rezultatelor științifice. Recomandările de *lege ferenda* cu caracter legal au fost înaintate Ministerului de Justiție pentru completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova. Propunerile de modificare și completare a Hotărârii Plenului CSJ nr.9 din 9 decembrie 2014 au fost înaintate Curții Supreme de Justiție, majoritatea acestora fiind acceptate și înaintate spre aprobare de Plenul CSJ.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Internațional și European a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, fiind analizată și propusă spre susținere în cadrul Seminarului Științific de Profil pe 27 octombrie 2015. Aspectele principale supuse cercetării au fost diseminate în publicații și prezentate la conferințe științifice.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetărilor au fost reflectate în 9 publicații științifice (10,9 c.a.) ale autoarei, publicate în reviste de specialitate și în culegerile conferințelor științifice.

Volumul și structura tezei include 162 pagini concretizate în: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 212 de titluri, 4 anexe.

Cuvinte cheie: eficacitate internațională, sentințe arbitrale străine, arbitraj internațional, Convenția de la New York, temeuri de refuz, recunoaștere și executare, uniformizare.

Lista abrevierilor utilizate: Convenția de la New York – Convenția de la New York din 10.06.1958 cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine; CPC – Codul de procedură civilă; CSJ – Curtea Supremă de Justiție.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul I, intitulat „**Reflecții doctrinare și normative privind eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine**” conține, la secțiunea 1.1. o analiză detaliată a platformei teoretice și doctrinare privind instituția arbitrală și efectele sentințelor arbitrale străine; la secțiunea 1.2 se examinează Convenția de la New York din 1958 ca instrument de reglementare și uniformizare a cadrului normativ internațional privind eficacitatea sentințelor arbitrale străine, iar în secțiunea 1.3. se formulează problema științifică, obiectivele și direcțiile de cercetare.

Tematica cercetării a fost studiată doar în mod tangențial în literatura de specialitate moldovenească, iar doctrina din regiune, în particular doctrina română sau rusească, nu a tratat în mod specific problematica eficacității sentințelor arbitrale în sistemul Convenției de la New York din 1958, lipsind un studiu integrat dedicat special sentințelor arbitrale străine. Știința occidentală în acest domeniu este valoroasă și complexă, contribuind esențial la evoluția și dezvoltarea arbitrajului, considerat de doctrinari ”opera practicienilor, a judecătorilor și a cercetătorului”. [40, p.15]

Natura juridică a arbitrajului este tratată de doctrină fie prin originea convențională a competenței sale (concepția contractuală) [4, 40], fie prin misiunea jurisdicțională încredințată arbitrilor (concepția jurisdicțională) [11, 26, 27], sau într-o concepție mixtă, susținută de majoritatea doctrinarilor [3, 4, 13, 41, 45, 47, 48]. În rezultatul acestor dezbateri se conchide că instituția arbitrală este convențională prin originea sa și jurisdicțională prin misiunea asumată, caractere ce trebuiesc concepute ținând cont de caracterul *sui generis* a arbitrajului. Aparent teoretice, aceste concepții au o semnificație practică, contribuind la calificarea calității de ”act jurisdicțional” a sentinței arbitrale, a categoriei de ”ordine juridice” căreia îi aparține sentința arbitrală, a caracterului de sentință arbitrală ”străină”, având impact asupra eficacității internaționale a sentinței arbitrale.

Sentința arbitrală nu dispune de o definiție legală cuprinzătoare, de aceea, se consideră că realitatea actului în sine va avea importanță. [36, p.750] Prof. Thomas E. Carbonneau [17, p.387] evidențiază că sentința arbitrală apare ca un act final de *functus officio*, având, sarcina de a demonstra eficiența activității jurisdicționale arbitrale, iar autorii A. Redfern și M. Hunter atribuie arbitrilor misiunea de a ”depune toate eforturile” pentru ca sentința să își producă efectele [34, n.10-06]. Am putea, astfel, defini sentința arbitrală ca acel act al tribunalului arbitral prin care se tranșează în mod definitiv, integral, sau parțial, în privința chestiunilor litigioase de fond, supuse de către părți arbitrajului, privind chestiunile de competență, fie chestiuni de procedură care conduc la încetarea procesului arbitral.

Potrivit autorilor A.Băieșu, D.Visternicean, I.P.Filipescu, F.Măgureanu, D.Matei, o sentință arbitrală este, la fel ca și o hotărâre judecătorească, un act jurisdicțional complet caracterizat, atât sub raportul elaborării, a formei și a structurii, cât și sub raportul efectelor sale [12, p.8], fiindu-i atribuite efectele indispensabile unui act jurisdicțional: dezinvestirea instanței, calitatea de act autentic, caracterul declarativ în principiu, cel relativ la prescripția extinctivă, forța executorie și autoritatea de lucru judecat.[16, p.262-263] Doctrinarii Ph. Fouchard, E. Gaillard, B.Goldman [36, p.905], O.Căpățînă [1, p. 137-138], B.R. Karabelnikov [48, p.276-277] consideră că sentința arbitrală are autoritate de lucru judecat din momentul pronunțării sale, fapt stipulat *de lege lata* și în art.1484 Noul Cod de Procedură Civilă al Franței, art. 1121 alin. (3) Noul Cod de Procedură Civilă al României, art.28 alin.(6) al Legii Republicii Moldova cu privire la arbitraj, ș.a. În același timp, Convenția de la New York prevede explicit la art.II că : statele sunt obligate ”să recunoască autoritatea unei sentințe” și să execute sentința „conform regulilor de procedură în vigoare”.

Perspectiva unor efecte extrateritoriale ale sentințelor arbitrale este limitată de controlul de regularitate pe care acestea trebuie să-l treacă prin intermediul procedurilor stabilite de legislațiile naționale și tratatele internaționale. Convenția de la New York din 1958 instituie un regim internațional uniformizat de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine în cele 156 state membre. Potrivit autorilor A.J. Van Den Berg [35, p.243-244], H. Kronke [24, p.905] o sentință arbitrală străină poate fi înaintată: fie spre recunoaștere, fie spre recunoaștere și executare, aceasta decurgând și din art.II al Convenției. Sentințele arbitrale care nu sunt susceptibile de executare se recunosc de plin drept, în temeiul art.III al Convenției de la New York. Această abordare întâmpină echivoc atât în doctrina națională [15, 16], dar și în literatura străină, inclusiv în opinia autorilor I.V. Getman-Pavlova [46], B.R. Karabelnikov [48], Em. Gaillard [36], etc.

De curând, au fost suscitade dezbateri complexe privind conceptele teoretico-juridice relative raportului dintre arbitraj și ordinea juridică statală. ”Modelul monolocalizator”, evocat de F.A. Mann [27, p.16], J-F Poudret, S.Besson [43, p.83], L.P. Anufrieva [45, p.109-110], leagă arbitrajul de ordinea juridică a statului unde acesta și-a avut sediul.”Modelul westfalian”, explicat de Prof. J.Paulsson [30, p.8-9], Prof. Radicati di Brozolo [33, p.74], Em. Gaillard [37, p.51], H. Kronke [24, p.44-45], promovează accepțiunea că sentința arbitrală nu poate fi considerată nicidecum un ”produs” al sistemului juridic al statului unde arbitrajul și-a avut sediul, pentru că ”legitimitatea arbitrajului rezidă nu în ordinea statală respectivă, ci într-o comunitate internațională de legitimare a instituției arbitrale”. Modelul ”transnaționalist”, reprezentat de școala franceză, în special, prin: B.Goldman [39],

Em.Gaillard [37, p.60], J-B. Racine [44, p.335], se opune conceptului teritorialist. Potrivit doctrinarilor francezi, juridicitatea arbitrajului nu este generată de vreun ordin juridic de stat, dar dintr-un ordin juridic terț, susceptibilă de a fi calificată ca "ordin juridic arbitral". Aceste conceptualizări au un impact asupra soluțiilor privind legea aplicabilă convenției arbitrale, procedurii arbitrale, fondului litigiului, asupra efectelor sentințelor arbitrale străine anulate în statul de origine, precum și la aplicarea temeiului de ordine publică. Convenția de la New York nu exclude aplicarea a nici una din aceste interpretări, dată fiind regula priorității dreptului mai favorabil, stipulată de art.VII alin.(1)[24, p.46].

Sistemul Convenției de la New York este delimitat prin domeniul său material de aplicare, criteriile teritoriale, rezervele la aderare, principiile de interpretare și aplicare a tratatului. Domeniul material al Convenției este circumscris de art.I alin.(1)-(2) și se referă la sentințele emise: de un arbitraj; finale și obligatorii; între persoane fizice și(sau) juridice, în privința litigiilor comerciale (în cazul ridicării acestei rezerve). Calificarea caracterului obligatoriu se efectuează, potrivit autorilor B.Goldman, Ph.Fouchard, conform legii statului de origine a sentinței [36, p.991], iar, potrivit unor opinii alternative, precum cele ale autorului olandez A.J. Van Den Berg, prin calificare autonomă.[35] Potrivit practicii judiciare comparate, caracterul final al sentinței arbitrale presupune că tribunalul arbitral s-a expus în mod categoric și definitiv în privința unor chestiuni litigioase sau a întregului litigiu fără a mai putea repeta actul jurisdicțional. Tranzacțiile între părți pot fi susceptibile de recunoaștere și executare în sistemul Convenției doar în cazul când o sentință arbitrală transpune această tranzacție în dispozitivul său.

Potrivit criteriilor teritoriale de aplicare a Convenției, sentințele arbitrale străine cuprind: sentințele pronunțate pe teritoriul unui alt stat decât cel unde se invocă recunoașterea și executarea, cât și sentințele care nu sunt considerate "naționale" de instanța sesizată. Potrivit doctrinarilor H.Kronke [24], B.R. Karabelnikov [49] pot fi considerate „sentințe străine” sentințele pronunțate pe teritoriul statului de executare, însă conform unei legi procedurale străine, precum și cele care prezintă suficiente elemente de internaționalitate pentru a nu fi asimilate ordinii juridice naționale a statului unde și-a avut sediul arbitrajul, precum sentințele "a-naționale", sau "delocalizate".

Conform estimărilor, doar în 10% din cazurile repertoriate au fost înregistrate refuzuri de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale. În ciuda acestor succese, în ultimele decenii au fost constatate mai multe deficiențe de aplicare a Convenției de la New York din 1958, ceea ce a condus la unele inițiative de modificare sau de înlocuire a tratatului. Considerăm oportun de a păstra

Convenția actuală, deoarece pot fi implementate acțiuni de uniformizare menite să eficientizeze sistemul convențional, precum: evaluarea constantă a practicii judiciare în domeniu; consolidarea soluțiilor uniforme de aplicare a Convenției; formularea de recomandări pentru membri; organizarea forurilor de diseminare și coordonare a măsurilor de eficientizare a sistemului convențional.

În temeiul analizelor efectuate în acest capitol a fost formulată problema de cercetare și direcțiile de studiere a acesteia, ajungând la concluzia că sistemul Convenției de la New York din 1958 poate fi ameliorat și perenizat odată ce va fi uniformizată aplicarea și interpretarea tratatului în dreptul național și în jurisprudența statelor membre a Convenției.

În capitolul 2 „**Reguli materiale privind controlul eficacității sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York**” se examinează temeiurile de refuz a recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine conform art.V al Convenției de la New York din 1958.

Temeiurile stipulate la alin. (1) pot fi invocate exclusiv de pârât, iar cerințele prevăzute de alin.(2) pot fi invocate atât de pârât, dar și *ex officio* de instanța de judecată. Statele membre ale Convenției de la New York sunt ținute să respecte cerințele de eficacitate din tratat, considerându-le un standard maxim de referință, fiind libere, însă, să reglementeze un regim mai favorabil. Legislațiile naționale ale Olandei, Franței, Germaniei, Elveției sunt mai favorabile sub aspectul cerințelor de regularitate pentru sentințele arbitrale decât Convenția de la New York.[48, p.294]

Convenția de la New York a impus un standard unic de control al regularității sentințelor arbitrale străine, supus unor reguli stricte de interpretare și aplicare, ce cuprind :

- reglementarea exhaustivă a temeiurilor de refuz a recunoașterii și executării din art. V al Convenției de la New York din 1958;
- examinarea pe fond a litigiului la care se referă sentința arbitrală nu este admisă la etapa recunoașterii și executării, iar judecătorul trebuie să analizeze temeiurile de refuz invocate de pârât sau *ex officio* fără a examina în fapt și în drept chestiunile litigioase;
- sarcina probației aparține pârâtului, iar instanța nu poate solicita explicații de la creditor, decât în limita documentelor stipulate de art.IV al Convenției de la New York;
- temeiurile de refuz vor fi interpretate restrictiv, aplicând o prezumție a regularității și eficacității acestora; [34, n.10-35; 43, p.881]
- instanța judecătorească dispune de dreptul discreționar de a refuza recunoașterea și executarea sentinței chiar dacă pârâtul a făcut proba vreunui temei stipulat de art.V al Convenției de la New York din 1958. În virtutea art.V al Convenției, precum și art. 476 CPC al Republicii Moldova, instanța

sesizată „*poate*” refuza cererea, dacă este dovedit cu certitudine unul dintre motive prevăzute la alin. 1 al art.V, însă nu „*trebuie*” s-o refuze în mod obligatoriu. Acest principiu este susținut de majoritatea doctrinarilor [19, p.71; 31, p.227; 35, p.365] și se regăsește în jurisprudență [18]. Cu toate acestea, judecătorii recurg la acest drept discreționar doar în cazuri când au existat unele încălcări minore ale drepturilor procedurale.[23, p.83] În Republica Moldova practica judiciară este limitată, iar doctrina a interpretat normele CPC în sensul atribuirii dreptului discreționar forului de executare; [16, p.294]

- interdicția de *venire contra factum proprium* va fi examinată de judecător, care este chemat să penalizeze partea respectivă cu decăderea din drepturi pentru neinvocarea culpabilă în cursul procedurii a unor circumstanțe cunoscute sau pe care ar fi trebuit în mod rezonabil să le cunoască.

În paragraful 2.1. se cercetează temeiurile de neregularitate ce pot fi invocate exclusiv de pârât, care este obligat să le probeze în mod corespunzător.

La examinarea cerinței de regularitate de la art.V (1) lit.a) a Convenției de la New York privind validitatea convenției arbitrale, instanța are mandatul de a verifica respectarea formei scrise, a capacității părților și dacă nu există temeiuri pentru nulitatea absolută a acesteia [49, p.150]. Unele legislații naționale, precum legea procesual-civilă a Franței sau a Germaniei, prevăd condiții de formă mai puțin riguroase, cărora li se va acorda prioritate. Arbitrabilitatea nu va fi reținută ca și condiție de validitate a convenției arbitrale potrivit lit.a), odată ce acest temei este cuprins la art.V alin.(2) lit.a) și va fi verificat conform *lex fori*. Judecătorul va aplica dreptul aplicabil ales de părți, și, subsidiar, va recurge la *lex arbitri* pentru determinarea condițiilor de validitate a convenției de arbitraj [8, p.311]. Convențiile de arbitraj încheiate prin referință, sau incorporare, cazuri des întâlnite în comerțul internațional, vor fi evaluate ținând cont de natura contractului respectiv și de uzanțele între părți.[50, p.62]

La examinarea temeiului stipulat de art. V alin. (1), lit.b) al Convenției de la New York, judecătorul va examina cazurile când partea ”nu a fost informată în mod convenit despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura de arbitraj” și când ”i-a fost imposibil, pentru un alt motiv, să-și pună în valoare mijloacele sale de apărare”, ambele situații reprezentând valențe ale dreptului la un proces echitabil [25, p.1]. Arbitrii trebuie să găsească echilibrul între eficiența procedurii și eficacitatea sentinței arbitrale emise [32, p.52]. Conform opiniei majoritare în doctrină, conținutul dreptului la un proces echitabil urmează a fi delimitat conform legii forului.[29, 35, 36]

La evaluarea dacă notificarea pârâtului ”a avut loc în mod convenit”, se vor examina: modalitățile de expediere a notificărilor, corectitudinea adresei, limba notificării, termenii stipulați în

notificări, etc. Potrivit practicii judiciare, reclamantul este cel care trebuie să fie activ și interesat în parvenirea în formă adecvată a informației la pârât. Instanțele germane au constatat că, fără o dovadă a unei cercetări rezonabile de localizare a pârâtului, notificarea nu poate fi bazată exclusiv pe presupunerea că documentele ar fi trebuit să fie recepționate la ultima sa adresă cunoscută. Curtea Supremă a Suediei a refuzat executarea unei sentințe arbitrale străine pe motiv că arbitrii au neglijat faptul că notificările trimise pârâtului s-au întors cu mențiunea ”nelivrat” de la ultima adresă cunoscută a acestuia. La stabilirea faptului dacă părților ”le-a fost imposibil, pentru un alt motiv, să-și pună în valoare mijloacele sale de apărare”, judecătorul va examina, în special, termenul de înaintare a cererilor și pretențiilor; dreptul de a prezenta probe; dreptul de a depune cereri și obiecții; dreptul de a da replică și a prezenta poziții. Pentru a fi reținute ca temei de refuz, aceste circumstanțe trebuie să fi afectat grav cursul procesului arbitral și să producă pârâtului limitări esențiale ale dreptului său de a-și apăra poziția și a-și prezenta cazul în arbitraj. [10, p.83-85]

În baza art.V alin.(1) lit.c) al Convenției de la New York din 1958, se va sancționa depășirea termenilor convenției de arbitraj, pentru cazurile de *ultra petita*, nu și cauzele de *infra petita*. Judecătorul va examina dacă sentința se referă la un diferend care este cuprins de convenția arbitrală și dacă arbitrii nu au depășit împuternicirile acordate lor prin această convenție. Dacă este posibil de a disjunge capetele neafectate de această contravenție, atunci judecătorii vor dispune executarea parțială a sentinței arbitrale străine. Instanțele au refuzat aplicarea acestui temei în privința unor cazuri precum: aplicarea *lex mercatoria* la soluționarea litigiului, cu toate că acestea nu au fost expres indicate de părți [43, p.889]; acordarea de daune-interese indirecte (l.eng: ”*consequential damages*”) în situația când contractul excludea expres acest tip de despăgubiri, deoarece această situație ar fi implicat interpretarea termenilor contractuali[29]; conexarea a două cauze survenite din două contracte diferite, fiecare cu clauze compromisorii, etc.

Temeiul de refuz a recunoașterii și executării sentinței arbitrale străine stipulat de lit.d) a art.V alin.(1) a Convenției de la New York, solicită judecătorului să verifice conformitatea constituirii și funcționării tribunalului arbitral străin și a modalității de instrumentare a procedurii arbitrale, conform a două standarde: cerințele prevăzute prin acordul de voință a părților, sau, în mod subsidiar, cu normele de procedură stabilite de legea statului unde arbitrajul și-a avut sediul. Nu toate devierile pot servi ca temei pentru invocarea art. V alin.(1) lit.d), ci doar unele abateri substanțiale de procedură [22, p.98]. Se consideră substanțială abaterea care ar da temei pentru anularea sentinței arbitrale.

Expirarea termenului de pronunțare a sentinței arbitrale, prevăzut de unele regulamente de arbitraj nu va fi considerată violare a art. V alin.(1) lit.d).

Refuzul recunoașterii și executării sentinței arbitrale pentru temeiul stipulat de art.V alin.(1) lit.e) al Convenției de la New York poate surveni dacă pârâtul va demonstra că sentința nu a devenit obligatorie, potrivit înțelegerii părților, fie potrivit *lex arbitri*. Această cerință este o transpunere a principiului *quod nullum est nullum effectum producit*. Caracterul ”non-obligatoriu” al sentinței arbitrale poate rezulta: dintr-o dispoziție a legii, sau dintr-un anumit comportament juridic al părților.[43, p.896] În același timp, părțile pot renunța prin convenție la dreptul lor de a se prevala de căile de atac asupra sentinței arbitrale, fapt admis de legislațiile Angliei, Franței, Belgiei, Suediei, Elveției. Forul nu poate solicita creditorului prezentarea probelor în susținerea caracterului obligatoriu al sentinței, dacă acesta a respectat cerințele art.IV al Convenției.

Cele mai controversate și aprige dezbateri privesc, însă, efectele sentinței arbitrale străine anulate de statul de origine. În statele susținătoare a concepției ”transnaționaliste”, precum Franța, sentințele anulate în statele de origine sunt recunoscute și executate, dat fiind că sentințele arbitrajului internațional ”nu sunt legate de ordinea juridică a vreunui stat, fiind o hotărâre a justiției internaționale” [24, p. 336] și, deci, nu pot fi anulate de statul unde arbitrajul și-a avut sediul.

În paragraful 2.2. se analizează temeiurile de refuz *ex officio* a efectelor sentințelor arbitrale străine, pentru lipsa de arbitrabilitate a litigiului și încălcarea ordinii publice a forului.

La determinarea arbitrabilității litigiului, în contextul temeiului de la art.V alin.(2) lit.a), instanța sesizată va aplica legea forului. [42, p.103] În sensul Convenției de la New York, judecătorul va analiza arbitrabilitatea obiectivă, nu și arbitrabilitatea subiectivă, deseori invocată privind persoanele juridice de drept public. Art.II alin.(1) al Convenției de la Geneva din 1961 cu privire la arbitrajul comercial internațional, dispune că „persoanele juridice calificate de lege ca și persoane juridice de drept public au capacitatea de a încheia valabil convenții arbitrale”, iar conform jurisprudenței [28, 38] și dreptului comparat, statul, instituțiile publice sau întreprinderile de stat nu pot invoca dreptul național pentru a contesta capacitatea lor de a fi parte la arbitraj.[7, p.89]

Legea Republicii Moldova cu privire la arbitraj stipulează în art.3 că poate constitui ”obiectul unei convenții arbitrale orice drept patrimonial”, și drepturile nepatrimoniale în privința cărora părțile ”sunt îndreptățite să încheie o tranzacție”. Totodată, sunt expres excluse de la arbitraj litigiile ce decurg din contractele de locațiune a încăperilor de locuit, a pretențiilor ce țin de dreptul familiei, dar și a altor limitări stipulate de alte legi speciale. Litigiile de dreptul muncii, litigiile de consum [9, p.48],

litigiile testamentare, constituie categorii de o arbitrabilitate limitată, în privința cărora legislația națională nu face specificări exprese. [7, p.92] Complicate sunt cazurile când litigiul este inarbitrabil conform *lex fori*, dar arbitrabil conform *lex arbitri*. Judecătorul va evalua gravitatea atingerilor aduse ordinii publice pentru a sancționa sau nu acea sentință arbitrală.

Temeiul de ordine publică, stipulat de art.V alin.(2) lit.b) se va supune unei interpretări restrictive [49, p.199], conținutul acestuia urmând a fi stabilit de forul sesizat. În doctrina și practica judiciară comparată se opinează că în materie de eficacitate internațională a sentințelor arbitrale străine se va face referință la ”ordinea publică internațională” [21, 44, p.355], sau ”ordinea publică de drept internațional privat”. [14, p.575; 45, p.116] Pentru a aplica acest temei, forul va examina dacă aceste încălcări sunt ”evidente, efective și concrete” și vor surveni în rezultatul producerii efectelor sentinței arbitrale străine. [6, p.101-102] Potrivit raportului Asociației de Drept Internațional [21], conținutul conceptului de ordine publică stipulat la art.V alin.(2) lit.b) cuprinde : principiile fundamentale de justiție și moralitate (principiul bunei credințe, interzicerea abuzului de drept, *pacta sunt servanda*, etc.); unele obligații internaționale (prohibiția activităților *contra bona mores*, pirateria, terorismul, traficul de droguri, etc.); unele cerințe privind tribunalul arbitral (corupția, fraudele, discriminarea); normele forului privind interesele politice și economice, ș.a.

În capitolul 3, intitulat „**Eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine în sistemul jurisdicțional al Republicii Moldova**” se studiază mecanismul de implementare a standardelor Convenției de la New York referitor la procedura de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine și modul de integrare a normelor convenționale în legislația națională. În paragraful 3.1. sunt analizate standardele convenționale privind regulile de procedură și se formulează standardul convențional maxim. În secțiunea 3.2. se examinează regulile de procedură pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine în Republica Moldova și se evaluează compatibilitatea acestora cu Convenția de la New York. În paragraful 3.3. se studiază practica judiciară națională în domeniul eficacității sentințelor arbitrale străine.

Standardul convențional pentru procedura de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale cuprinde: principiul ”tratamentului național” pentru sentințele arbitrale străine și un set de reguli procedurale exhaustive, stipulate de art.III și art.IV ale Convenției de la New York din 1958. Art.III al Convenției stabilește că ”*fiecare dintre Statele contractante va recunoaște autoritatea unei sentințe arbitrale și va acorda executarea acestei sentințe conform regulilor de procedură în vigoare pe teritoriul unde sentința este invocată*”. Totuși, statele nu pot impune ”*condiții mult mai riguroase, nici*

cheltuieli de judecată mult mai ridicate, decât acelea care sunt impuse pentru recunoașterea sau executarea sentințelor arbitrale naționale.”

Statele membre la Convenția de la New York sunt obligate să recunoască ”autoritatea sentințelor arbitrale străine” și să respecte principiul „tratamentului național” al sentințelor arbitrale străine. Statele nu pot stabili cerințe suplimentare referitor la regulile stipulate de Convenție, cum ar fi: sarcina probației (art. V alin.(1)), documentele obligatorii de a fi prezentate de solicitant odată cu cererea de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine (art.IV) și cazurile de refuz invocate *ex officio* de forul solicitat (art.V alin. (2)).

Documentele stipulate de art.IV reprezintă o lista exhaustivă de acte solicitate de la creditor, care servesc drept o probare *prima facie* a existenței juridice a convenției și sentinței arbitrale [24, p.211]. Pârâtul urmează să aducă proba pentru orice temei invocat pentru refuzul recunoașterii și executării sentinței arbitrale, în limita temeiurilor de la art.V al Convenției. Instanța sesizată nu va examina la etapa de depunere a cererii de recunoaștere și executare validitatea actelor prezentate, decât în limita unei verificări primare a admisibilității cererii conform art.IV al Convenției.

Sentința arbitrală înaintată spre recunoaștere și executare trebuie să fie în formă scrisă și să corespundă cerințelor stabilite de părți și, subsidiar, de *lex arbitri*. Cu toate acestea, judecătorul nu poate refuza efectele unei sentințe pentru nerespectarea cerințelor de la art.IV, ci doar în baza temeiurilor stipulate de art.V, care se invocă și probează de pârât sau *ex officio* de instanță. În cazurile când sentința depusă de solicitant era semnată doar de supra-arbitru, sau când aceasta nu conținea partea motivată, instanțele de drept comun au admis, totuși, cererea, făcând trimitere la principiul *in favorem executionis* consacrat în sistemul Convenției de la New York.

Art.IV al Convenției stipulează condițiile pentru prezentarea sentinței și convenției arbitrale de către solicitant. Sentințele arbitrale străine se vor prezenta în original autentificat sau în copie conformă condițiilor cerute pentru autenticitatea sa, aceste condiții urmând a fi calificate conform *lex fori*. Copia sentinței va fi certificată pentru a constata corespunderea acesteia cu originalul. Recent, practica judiciară a SUA, Elveției, Germaniei, Canadei a demonstrat o nouă tendință liberală, considerând că un original neautentificat al sentinței, sau chiar o copie nelegalizată a sentinței ar putea fi suficiente în condițiile art.IV al Convenției, dacă pârâtul nu ridică pretenții referitor la autenticitatea sentinței sau la conformitatea copiei. Autentificarea originalului sentinței, așa cum o solicită art.IV alin.(1) al Convenției urmărește confirmarea veridicității sentinței și a faptului că aceasta a fost pronunțată de un tribunal arbitral, iar modul de autentificare va fi calificat conform *lex fori*. Practicile

statelor sunt diverse în această privință, sentința putând fi autentificată de președintele curții instituționalizate de arbitraj cum este cazul în Elveția, Suedia, Belgia, fie de un notar, sau de organul consular [35, p.256]. În Republica Moldova, potrivit art.475¹ alin.(4) CPC, originalul sentinței și copia certificată a acesteia trebuiesc supuse supralegalizării, sau apostilării, în condițiile legii, cerințe considerate dintre cele mai riguroase în sistemul convențional.

Convenția arbitrală se va prezenta în original, fie într-o copie conformă ”condițiilor cerute pentru autenticitatea sa”. Potrivit Convenției, originalul convenției arbitrale nu trebuie supus vreunei autentificări. Practica suscită întrebări dacă pot, sau nu instanțele să evalueze la etapa prezentării cererii conformitatea convenției arbitrale cu condițiile stipulate în art.II al Convenției, în cazul când de exemplu a fost încheiată prin schimb de mesaje electronice, prin referință, sau nu conțin semnăturile în original ? Considerăm că aceasta ar duce la tratarea *ex officio* a unei chestiuni, care este un temei de refuz prevăzut de art.V, alin.(1), lit.a) al Convenției și ar contraveni scopului art.IV, care vizează exclusiv formalități procedurale și nicidecum condiții substanțiale, care urmează a fi examinate la a doua etapă a procedurii. [5, p.84] În plus, pentru a stabili validitatea convenției instanța va trebui să aplice norma conflictuală de la art.V alin.(1) lit.a) și nu propriile standarde.

Cerința de a supune supralegalizării sau apostilării originalul convenției arbitrale, așa cum o solicită art. 475¹ alin.(4) CPC, este considerată improprie și trebuie revăzută, odată ce Convenția de la New York din 1958 nu prevede autentificarea originalului convenției de arbitraj. Cerința de supralegalizare sau apostilare se poate atribui, conform Convenției de la New York, exclusiv la originalul sentinței arbitrale, iar convenția arbitrală poate fi prezentată în original, fie în copie legalizată în conformitate cu *lex fori*.

În cazurile necesare, actele prezentate conform art.IV alin.(1) se vor traduce și certifica conform art.IV alin. (2) al Convenției, în modalitatea stabilită de *lex fori*. În Republica Moldova, art.475¹ alin.(5) CPC prevede două cerințe cumulative pentru traducerile prezentate: să fie efectuate de traducători autorizați și să fie legalizate în modul stabilit.

Capitolul XVII al CPC, prin art.475-476, reglementează regimul de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine în Republica Moldova. Odată cu modificarea și completarea acestor prevederi prin Legea nr.135 din 3 iulie 2015 privind modificarea și completarea unor acte legislative, putem constata o ameliorare a cadrului normativ intern în sensul conformității cu Convenția de la New York. Totuși, în rezultatul evaluării normelor respective am relevat unele inconsistențe cu standardul convențional, printre care:

- Prevederea de la art.475², alin.(3), lit.c), care stipulează că ”adițional, în caz de necesitate, se va prezenta o declarație pe propria răspundere privind faptul dacă și în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată”, trebuie abrogată ca fiind contrară caracterului exhaustiv al art.IV al Convenției de la New York din 1958.

- Recunoașterea de plin drept a autorității unei sentințe arbitrale străine nesusceptibile de executare silită, așa cum o solicită art.III al Convenției de la New York, nu mai este posibilă în virtutea art.472 al Codului de procedură civilă pentru sentințele arbitrale străine, odată cu excluderea referinței la acest articol pentru sentințele arbitrale străine.

- Excluderea normei privind interdicția de a proceda la reexaminarea fondului sentinței arbitrale străine, nici la modificarea acesteia, este regretabilă și se propune introducerea unei norme exprese în acest sens la art. 475² CPC al Republicii Moldova.

- Cerința de supralegalizare a originalului convenției arbitrale, potrivit art. 475¹ alin.(4) CPC, este contrară art.IV al Convenției de la New York din 1958.

- Cerința de prezentare, potrivit art. 475¹ alin.(3), lit.c) CPC, a declarației pe propria răspundere privind faptul dacă și în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată, nu este compatibilă cu standardele Convenției de la New York din 1958.

Situațiile în care un tratat bilateral cuprinde norme ce contravin standardelor Convenției de la New York din 1958, așa cum este tratatul bilateral între Republica Moldova și Turcia, care solicită prezentarea certificatelor privind forța obligatorie a sentinței și privind înștiințarea legală a debitorului, urmează a fi interpretate în sensul aplicării normelor Convenției de la New York din 1958, ca fiind mai favorabile eficacității sentinței arbitrale străine.

O chestiune problematică o prezintă concilierea principiului confidențialității procedurii arbitrale cu principiul publicității actului de justiție în instanțele de drept comun. [20, p.36; 34, n.32-41] Aceste aspecte nu sunt reglementate în privința procedurii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine în Republica Moldova, iar soluțiile oferite de legislațiile Franței, Marii Britanii, sau Noua Zeelandă, care prevăd informațiile despre litigiu ce rămân confidențiale și o procedură *inter partes*, pot fi utile pentru a găsi un echilibru just între cele două principii. [20, p.39]

Potrivit noii prevederi de la art.475³ alin. (4) CPC, eliberarea titlului executoriu va fi instrumentată de aceeași instanță care s-a expus în privința cererii de recunoaștere și executare. Astfel, am putea conchide că prevederile capitolului XLIV CPC sunt aplicabile doar sentințelor arbitrale considerate naționale, însă această precizie nu reiese din redacția normelor juridice.

Practica judiciară a Republicii Moldova în domeniul recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine este destul de restrânsă, fiind raportate câteva zeci de cazuri în ultimii trei ani. Aproximativ în 80% din acestea sentințele arbitrale străine au fost încuviințate spre recunoaștere și executare de instanțele judiciare. Această situație atestă o atitudine pro-arbitraj și pro-eficacitate în jurisprudența națională. Totuși, în unele cauze s-au constatat interpretări și aplicări eronate ale normelor convenționale, printre care: referirea, în detrimentul Convenției de la New York din 1958, la tratate bilaterale și convenții regionale neaplicabile sentințelor arbitrale; interpretarea neadecvată a temeiurilor de refuz stipulate de art.V al Convenției, sau aplicarea flagrant incorectă a normelor art.IV a Convenției de la New York din 1958 în cauza ”Merchant Outpost Company”. În acest context, putem deduce o cunoaștere limitată a specificului eficacității sentințelor arbitrale străine și a standardelor Convenției de la New York din 1958 de către magistrați și părțile la proces, fiind necesare acțiuni de instruire și uniformizare a practicii judecătorești. Hotărârea Plenului CSJ nr.9 din 9 decembrie 2013, ”Privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și hotărârilor arbitrale străine” nu cuprinde suficiente recomandări și interpretări pentru a răspunde necesității de uniformizare a practicii în domeniu, de aceea în rezultatul cercetării se inițiază un proiect de Hotărâre de modificare și completare a Hotărârii CSJ nr.9 din 9.12.2014.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul studiului complex al doctrinei, legislației naționale, internaționale, a practicii juridice dar și a dreptului comparat în materia eficacității internaționale a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958, putem formula următoarele concluzii generale și recomandări specifice:

1. Sentințele arbitrale susceptibile de executare în sistemul convențional trebuie să prezinte următoarele caracterele juridice: să fie o sentință emisă de un tribunal arbitral; să dispună privind unele litigii diferite arbitrajului prin convenție arbitrală; să fie obligatorie pentru părți; să fie scrisă; să fie asimilată categoriei de ”sentință străină”; să fie emisă pe teritoriul unui alt stat cu care sunt stabilite relații de reciprocitate în domeniul recunoașterii și executării sentințelor arbitrale.

2. Temeiurile de refuz a eficacității sentințelor arbitrale străine trebuie aplicate exhaustiv și interpretate în sens restrâns. În scopul examinării cerințelor materiale de eficacitate se vor aplica cu precădere regulile și dreptul ales de părți, și, în subsidiar, *lex arbitri* și *lex fori*. Identificăm următoarele

soluții uniformizate de aplicare a cerințelor de eficacitate pentru sentințele arbitrale străine, stipulate de art.V alin.(1) al Convenției de la New York din 1958:

a) La invocarea art.V alin.(1) lit.a) se va verifica respectarea formei scrise, a capacității părților și dacă nu sunt temeiuri pentru nulitatea absolută a acesteia, fără a aplica *in extenso* art.II și fără a aplica limita de arbitrabilitate.

b) Pentru art. V alin.(1) alin. lit.b), se va ține cont că nu orice abatere de la standardul local de proces echitabil va constitui încălcare, fiind examinate acele norme și ”cerințe minime de justiție” și echitate procedurală, care pot fi atribuite categoriei de ordine publică de drept internațional privat.

c) La aplicarea art.V alin.(1) lit.c) se vor sancționa exclusiv cazurile de *ultra petita*.

d) În contextul art.V alin.(1) lit.d) se vor evalua circumstanțele cazului conform regulilor stabilite de părți, și, în subsidiar, cu *lex loci arbitri*. Se vor sancționa abaterile fundamentale de procedură, care ar putea da temei pentru anularea sentinței arbitrale.

e) Pentru art.V alin.(1) lit.e) se va aprecia caracterul obligatoriu în baza probelor și se va face referință la temeiurile de anulare prevăzute de Convenția europeană de la Geneva din 1961.

3. Invocarea *ex officio* a temeiurilor de refuz a recunoașterii și executării sentințelor arbitrale va interveni ca excepție. Formulăm următoarele particularități de aplicare a temeiurilor *ex officio*:

a) Pentru art.V alin. (2) lit.a), se va face referință doar la arbitrabilitatea obiectivă potrivit legii forului. Litigiile privind drepturile patrimoniale și cele nepatrimoniale în privința cărora părțile pot dispune sunt, de regulă, arbitrabile. Arbitrabilitatea subiectivă se va trata ca o chestiune de capacitate, conform temeiului de la art.V alin.(1) lit.a) a Convenției de la New York din 1958.

b) Pentru art.V alin. (2) lit.b), limita de ordine publică se va invoca exclusiv dacă în rezultatul recunoașterii și executării se vor aduce atingeri ”evidente, efective și concrete” ordinii publice de drept internațional privat a forului.

c) Temeiurile stipulate de art.V alin.(2) lit.a)-b), pot fi invocate și de pârât. În acest caz, pârâtul este obligat de a face dovada celor invocate.

4. Formulăm următorul standard privind regulile de procedură referitoare la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, prin reguli obligatorii pentru statele membre:

a) regulile de procedură stabilite de legislația națională nu vor putea deroga de la condițiile stabilite de Convenția de la New York din 1958;

b) conform art.III, autoritatea sentințelor se recunoaște de plin drept, și nu poate fi supusă unei proceduri identice cu cea pentru recunoașterea și executarea sentinței arbitrale;

c) dreptul național nu poate să prevadă condiții și cerințe mai riguroase decât cele stipulate pentru recunoașterea sau executarea sentințelor arbitrale naționale;

d) cerințele privind actele depuse de reclamant odată cu cererea de recunoaștere și executare, prevăzute de art.IV al Convenției de la New York din 1958, sunt exhaustive.

e) procedura de recunoaștere și executare este, de regulă, *inter partes*, fie contencioasă fără prezența obligatorie a părților.

5. Dreptul național al Republicii Moldova în domeniul eficacității sentințelor arbitrale străine se atestă a fi, în mare parte, compatibil cu standardele Convenției de la New York din 1958. Practica judiciară este redusă, însă prezintă o atitudine pro-eficacitate (aprox. 80% cereri admise).

6. Formulăm propuneri *de lege ferenda* pentru modificarea CPC al Republicii Moldova:

a) Modificarea art.475¹ alin.(4) CPC al Republicii Moldova cu excluderea sintagmei ”și lit.(b)”.

b) Completarea art. 475 CPC alin. (3) lit.b) după cuvintele ”autoritatea de lucru judecat” cu următoarea sintagmă ”în condițiile stipulate de art.472”.

c) La art.475¹ alin.(1) CPC, se înlocuiește cuvântul ”prezintă” cu sintagma ”depune de partea în favoarea căreia este pronunțată hotărârea arbitrală”.

d) Completarea art. 475² CPC cu un nou alineat (2)¹: ”Sub rezerva verificării condițiilor prevăzute de art.476 alin.(1) pentru recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, instanța judecătorească a Republicii Moldova nu poate proceda la reexaminarea fondului hotărârii arbitrale străine și nici la modificarea ei”.

e) La art.475², alin.(3), lit.c) CPC se abrogă norma: ”adițional, în caz de necesitate, se va prezenta o declarație pe propria răspundere privind faptul dacă și în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată”.

f) Abrogarea prevederii de la art.475², alin.(4), lit.c) CPC: ”În cazul în care, în cadrul soluționării chestiunii privind încuviințarea executării silite, instanța judecătorească are îndoieli cu privire la legalitatea procedurală a hotărârii arbitrale străine, ea poate solicita lămuriri solicitantului recunoașterii și încuviințării executării silite a hotărârii arbitrale străine, de asemenea poate interoga debitorul privitor la conținutul cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine și, în caz de necesitate, cere explicații arbitrajului care a emis hotărârea”.

g) La art.482 CPC al Republicii Moldova după cuvintele ”a hotărârii arbitrale” se introduce sintagma ”pronunțată pe teritoriul Republicii Moldova”.

7. Inițiem proiectul de Hotărâre de modificare a Hotărârii Plenului CSJ nr.9 din 9 decembrie 2013 privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și hotărârilor arbitrale străine.

8. Se formulează următoarele principii directorii pentru a pereniza aplicarea uniformă a Convenției de la New York din 1958:

a) Principiile *in favorem arbitrandum* și *in favorem executionis* și regula de prezumție a regularității convenției arbitrale și a sentinței arbitrale străine.

b) Respectarea obligatorie de state a *standardului maxim obligatoriu de eficacitate internațională a sentințelor arbitrale străine* stabilit de Convenție și a regulii dreptului mai favorabil pentru eficacitatea sentințelor arbitrale străine, potrivit art.VII al Convenției.

c) Regulile procedurale: *examinarea pe fond a litigiului nu este admisă; sarcina probației incumbă pârâtului; interpretarea în sens restrâns* a temeiurilor de refuz;

d) *Dreptul discreționar al forului* de a refuza recunoașterea și executarea sentinței chiar dacă pârâtul a făcut proba vreunui temei stipulat de art.V al Convenției de la New York din 1958;

e) *Interdicția de venire contra factum proprium* cu decăderea din drepturi a pârâtului pentru neinvocarea intenționată în cursul procedurii arbitrale a abaterilor cunoscute sau pe care ar fi trebuit în mod rezonabil să le cunoască.

9. Convenția de la New York din 1958 trebuie prezervată și valorificată. Inițiativele de modificare și de înlocuire a tratatului nu vor elimina deficiențele constatate ale Convenției, însă produc riscul de a submina sistemul actual de eficacitate internațională, nefiind oportune în contextul actual. Aceste inițiative pot periclita regimul internațional de eficacitate a sentințelor arbitrale străine, fără, însă, a ameliora semnificativ cadrul internațional de eficacitate. În scopul ameliorării mediului internațional de circulație a sentințelor arbitrale străine propunem un set de acțiuni de uniformizare și perenizare a *acquis-ului* convențional: evaluarea constantă a practicii judiciare; consolidarea soluțiilor uniforme de aplicare a Convenției; înaintarea unor recomandări pentru statele membre; organizarea unor foruri internaționale de diseminare și coordonare a măsurilor de eficientizare a sistemului convențional.

BIBLIOGRAFIE

1. Căpățînă O., Efectele hotărârilor judecătorești străine în România. București: Editura Academiei, 1971, 248 p.
2. Cojocaru V., Recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești străine în materie civilă în Republica Moldova. Chișinău: CEP USM, 2007, 278 p.
3. Florescu C.I., Arbitrajul comercial. Convenția arbitrală și tribunalul arbitral, București: Universul Juridic, 2011, 544 p.
4. Gribincea L., Dreptul Comerțului Internațional, Chișinău: Tipografia Reclama, 2014, 888 p.
5. Lazar D. Cadrul de reglementări privind procedura recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958. În: Revista Națională de Drept, ediție specială. Conferința internațională științifico-practică ”Arbitrajul în Republica Moldova – realizări și perspective”, 2014, nr.7, pag. 79-92.
6. Lazăr D. Public policy as a bar to the recognition and enforcement of the foreign arbitral awards, În: Revista de Studii si Cercetari Juridice, Chisinau, 2010, nr.1-2, p.94-107.
7. Lazăr D., Arbitrabilitatea ca temei de refuz a recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine », În: Studia Universitatis, Seria Științe Sociale, 2010, nr.8(38), pag.84-94
8. Lazăr D., Eficacitatea convenției de arbitraj : temei pentru recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958, În: Culegerea Conferinței științifice cu participare internațională ”Dreptul privat ca factor în dezvoltarea relațiilor economice. Tradiții, actualitate, perspective”, CEP: Chișinău 2014, p.301-316.
9. Lazăr D., Plotnic O. Soluționarea litigiilor de consum pe cale arbitrală : actualitate și perspective în legislația Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.1. p.76-79
10. Lazăr D., Respectarea dreptului la un proces echitabil în arbitrajul comercial internațional: impactul asupra eficacității hotărârilor arbitrale străine. În: Culegerea comunicărilor la Conferința științifică internațională ”Interacțiunea dreptului intern cu dreptul internațional: provocări și soluții”, vol.II, Chișinău, 2015, p.75-83.
11. Macovei I., Dreptul Comerțului Internațional, Vol.II., Editura C.H.Beck., București, 2009, 410 p.
12. Matei D., Efectele hotărârilor judecătorești civile și aale sentințelor arbitrale. Rezumat teza de dr.în drept, București, 2009, 147 p.
13. Popescu T.R., Dreptul comerțului internațional, București : Editura Didactică și Pedagogică, 1983, 460 p.
14. Roș V., Arbitrajul Comercial International. București: Regia Autonomă ”Monitorul Oficial”, 2000, 622 p.
15. Visternicean D., Băieșu A. Procedura de recunoaștere și executare a hotărârilor judiciare și hotărârilor arbitrale străine. În: Manualul judecătorului pentru cauze civile: ediția I. Chișinău: Cartier, 2006. 1014 p.

16. Visternicean D., Buruiana M. Procedura de recunoaștere și executare a hotărârilor judiciare și arbitrale străine. În: Manualul judecătorului pentru cauze civile: ediția II. Coord. Poalelungi M. Chișinău:Cartier, 2013. 1197 p.
17. Carbonneau Th. E., Law and Practice of Arbitration. Fifth edition. New York : JurisNet LLC, 2014, 730 p.
18. Chromalloy Aeroservices v. Arab Republic of Egypt, decizia din 31 iulie 1996, U.S. District Court, District of Columbia, Yearbook Commercial Arbitration, 1997, vol.XXII , p. 1001-1012
19. Gaillard Em. The Present – Commercial Arbitration as a Transnational System of Justice: International Arbitration as a Transnational System of Justice. În: ICCA Congress Series ”Arbitration: The Next Fifty Years”, Kluwer Law International, 2012, nr. 16, p.66-73.
20. Guglya L. Confidentiality in enforcement phase of international arbitration. VDM Verlag, Saarbrücken, 2008, 66p.
21. ILA “Final Report on public policy as a bar to the recognition and enforcement of international arbitral awards, 2002.;
22. International Council for Commercial Arbitration. Guide to the interpretation of the 1958 New York Convention, Haga: International Council for Commercial Arbitration, 2011, 179 p. http://www.arbitration-icca.org/publications/NYC_Guide.html (vizitat 22.11.2015)
23. International Council for Commercial Arbitration. Guide to the interpretation of the 1958 New York Convention, Haga: International Council for Commercial Arbitration, 2011, 179 p.
24. Kronke H., ș.a. Recognition and enforcement of foreign arbitral awards. A global commentary on the New York Convention, Haga : Kluwer Law International, 2010, 602 p.
25. Kurkela M.S., Snelman H., Due Process in International Commercial Arbitration, Dobbs Ferry: Oceana Publication Inc, 2005, 485 p.
26. Lew J., Mistelis L., Kroll S., Comparative International Commercial Arbitration, Haga: Kluwer Law International, 2003, 904 p.
27. Mann A. Lex facit arbitrum. Liber Amicorum for Martin Domke, Haga: Martinus Nijhoff, 1967, p. 157–183.
28. Mitsubishi Motor Corporation v. Soler Chrysler Plymouth Inc., decizia din 2 iulie 1985, U.S. Supreme Court, Yearbook Commercial Arbitration, 1986, vol.XI, p. 555-566.
29. Parsons & Whittemore Overseas Co. v. Societe Generale de l’Industrie du Papier (RAKTA), decizia din 23 decembrie 1974, U.S. Court of Appeals, Second Circuit, Yearbook Commercial Arbitration, 1976, p.205.
30. Paulsson J. Arbitration in three dimensions, În: Law, Society and Economy Working Papers, 2010, pag. 1-35, www.lse.ac.uk/collections/law/wps/wps.htm (vizitat 22.11.2015)
31. Paulsson J. May or Must under the New York Convention: an exercise in syntax and linguistics, În: Arbitration International, 1998, nr.14, pag.227-230.
32. Pörnbacher K., Dolgorukow A., Reconciling due process and efficiency in international arbitration – the arbitrator’s task of achieving the one without sacrificing the other. În: Annals FLB – Belgrade Law Review, 2013, Nr. 3, p. 50–62.

33. Radicati Di Brozolo L. The Control System of Arbitral Awards: A Pro-Arbitration- Critique of Michael Reisman's Architecture of International Commercial Arbitration. În: ICCA Congress Series "Arbitration: The Next Fifty Years", Kluwer Law International, 2012, nr. 16, p.74-102.
34. Redfern A., ș.a., Law and Practice of International Commercial Arbitration. Londra: Sweet & Maxwell, 2004, ed.4-a, 660 p.
35. Van den Berg A.J. The New York Arbitration Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation. Haga: Kluwer Law International, 1981, 466 p.
36. Fouchard Ph., Gaillard E., Goldman B., Traité de l'arbitrage commercial international. Paris: Litec, 1996, 1225 p.
37. Gaillard Em. Aspects philosophiques du droit de l'arbitrage international. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, 240 p.
38. Galakis v. Trésorerie publique, decizia Curții de Casație, 2 mai 1966, În : Journal du droit international (Clunet), 1966, vol. 93, p. 648.
39. Goldman B. Les conflits de lois dans l'arbitrage commercial international de droit prive, cours, Collected courses of the Hague Academy of International Law, Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1963, vol. 109, 347-485
40. Lalive P. L'importance de l'arbitrage commercial international. În: N.Antaki, A. Prujiner, Arbitrage commercial international, Colloque, Université Laval, Montréal: Wilson & Lafleur, 1986, p. 15-26.
41. Motulsky H., Etudes et notes sur l'arbitrage, Paris: Dalloz, 1974, 541 p.
42. Paulsson Jan, Arbitrabilité, toujours le flou artistique // Bulletin de la Cour Internationale d'Arbitrage de la CCI: Arbitrage regard sur la prochaine décennie-Supplément spécial - 1999. p.97-106.
43. Poudret J.-F., Besson S. Droit Compare de l'arbitrage international. Bruxelles: Bruylant, LGDJ, 2002, 1179 p.
44. Racine J-B. Reflexions sur l'autonomie de l'arbitrage commercial international. În:Revue de l'Arbitrage, 2005, nr.2, p.305-360.
45. Ануфриева Л. П. Международное частное право. Vol.3: Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Москва: БЕК, 2001, 768 p.
46. Гетьман-Павлова И.В. Международное частное право. Москва: Эксмо, 2011, 562 p.
47. Ерпылева Н.Ю. Международный коммерческий арбитраж: институционно-нормативный механизм правового регулирования, În: Законодательство и экономика, 2011, nr. 1, p.1-55.
48. Карабельников Б.Р. Международный коммерческий арбитраж. Москва: Инфотропик Медиа 2012, 576 p.
49. Карабельников Б.Р. Признание и приведение в исполнение международных арбитражных решений», Москва: Юстицинформ, 2001, 368 p.
50. Костин А.А. Некоторые проблемы арбитража // Третейский суд. 2000. nr 3. p. 61.

ADNOTARE

Lazăr Diana, „Eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2016

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 212 titluri, 3 anexe, 197 pagini de text de bază.

Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice.

Cuvintele cheie: sentință arbitrală străină, eficacitate, Convenția de la New York din 1958, arbitraj internațional, recunoaștere și executare, temeuri de refuz.

Domeniul de studiu: specialitatea 553.06 - Drept internațional privat și european.

Scopul lucrării și obiectivele: Scopul lucrării constă în determinarea necesității de adoptare a unei noi convenții internaționale în domeniul recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine. Principalele obiective ale lucrării cuprind: 1. circumscrierea domeniului de aplicare al Convenției de la New York din 1958; 2. identificarea soluțiilor uniformizate de aplicare a temeiurilor de refuz a eficacității sentințelor arbitrale străine; 3. formularea unor standarde pentru regulile de procedură privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine conforme Convenției de la New York; 4. expertizarea compatibilității cadrului normativ național și a practicii judiciare cu standardele Convenției de la New York din 1958; 5. formularea unor principii directorii pentru perenizarea *acquis-ului* de aplicare al Convenției de la New York din 1958.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării rezidă în cercetarea eficacității sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958 și a practicii judiciare comparate uniformizate, cu generarea unor soluții pentru valorificarea eficacității sentințelor arbitrale străine.

Problema științifică importantă soluționată constă în cercetarea condițiilor de regularitate internațională a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York, pentru elaborarea unor principii privind eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine, în vederea valorificării și dezvoltării *acquis-ului* de eficacitate instituit de Convenția de la New York din 1958.

Semnificația teoretică a tezei rezultă din studiul complex a eficacității sentințelor arbitrale străine, într-un context de analiză comparată a dreptului și jurisprudenței internaționale în domeniu.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de aplicabilitatea practică a recomandărilor formulate și de propunerea modificărilor la hotărârea plenului CSJ de unificare a practicii judiciare.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin publicarea concluziilor teoretice și a recomandărilor practice în articole științifice publicate în reviste de specialitate și prin prezentarea acestora în cadrul conferințelor științifice de profil naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Лазэр Диана, «Международная эффективность иностранных арбитражных решений в системе Нью-Йоркской конвенции 1958 года», докторская диссертация, Кишинев, 2016

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 212 наименований, 3 приложения, 197 страниц основного текста.

Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые слова: иностранное арбитражное решение, эффективность, Нью-Йоркская конвенция, международный арбитраж, признание и исполнение, основание для отказа.

Область исследования: специальность 553.06- Международное частное и европейское право.

Цель и задачи работы: Цель работы состоит в определении необходимости принятия новой конвенции о признании и исполнении иностранных арбитражных решений. Основными задачами являются: 1. описание области применения Нью-Йоркской конвенции; 2. определение единообразных решений при применении оснований для отказа в эффективности иностранных арбитражных решений; 3. формулирование стандартов процессуальных норм признания и исполнения иностранных арбитражных решений в соответствии с Нью-Йоркской конвенцией; 4. оценка совместимости национальной нормативной базы и судопроизводства со стандартами Нью-Йоркской конвенции; 5. формулирование руководящих принципов обеспечения долговременной эффективности опыта применения Нью-Йоркской конвенции 1958 года.

Научная новизна и оригинальность работы заключаются в изучении эффективности иностранных арбитражных решений в системе Нью-Йоркской конвенции и судопроизводства и разработке решений для определения степени эффективности иностранных арбитражных решений.

Важная научная проблема, которая была разрешена, состоит в изучении условий международной регулярности иностранных арбитражных решений в системе Нью-Йоркской конвенции для выработки принципов международной эффективности иностранных арбитражных решений в целях использования и развития опыта эффективности установленного Нью-Йоркской конвенцией 1958 года.

Теоретическая значимость работы обусловлена комплексным изучением эффективности иностранных арбитражных решений в контексте сравнительного анализа международного права и международной судебной практики в данной области.

Прикладная значимость работы определяется практической применимостью разработанных рекомендаций и предложением о внесении изменений в постановление пленума Высшей судебной палаты об унифицировании судопроизводства.

Внедрение результатов исследования было осуществлено путем публикации теоретических выводов и практических рекомендаций в научных статьях в журналах по специальности и их презентации в ходе профильных национальных и международных научных конференций.

ANNOTATION

Lazăr Diana, „International efficiency of the foreign arbitral awards within the system of the New York Convention of 1958, PhD thesis in law, Chisinau, 2016

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 212 titles, 3 annexes, 197 pages of main text.

The research results have been published in 9 scientific articles.

Key words: foreign arbitral award, efficiency, New York Convention of 1958, international arbitration, recognition and enforcement, grounds of refusal.

Research area: Specialty 553.06 - International private law and European law.

The research goal and objective: The goal of this research is to establish if there is a need to adopt a new international treaty regarding the recognition and enforcement of foreign arbitral awards. The main objectives of the research are: 1. scoping the application area of the New York Convention; 2. identifying the uniform solutions for application of the grounds of refusal of the foreign arbitral awards; 3. developing the standards for the procedural rules on recognition and enforcement of foreign arbitral awards; 4. assessing the conformity of the national legal framework and jurisprudence with the Convention's standards; 5. developing the main principles for the preservation of the New York Convention's application *acquis*.

Scientific novelty and originality consists in the research of the foreign arbitral awards efficiency within the New York Convention system and the assessment of the local and foreign jurisprudence in order to generate solutions for the improvement of the international efficiency of foreign arbitral awards.

The significant scientific problem solved in the research consists in studying the conditions for the recognition and enforcement of the foreign arbitral awards within the New York Convention, in order to develop the main principles for their international efficiency and to strengthen the *acquis* of uniformity established by the New York Convention of 1958.

Theoretical significance of the study is determined by the complex research of the efficiency of the foreign arbitral awards, in the context of international law and jurisprudence.

Practical value of the research stems from the formulated recommendations and the proposals for amending the decision of the Supreme Court of Justice on unified judicial practice.

Implementation of the scientific results was made through the publication of the theoretical studies and practical recommendations in the specialized law journals and through presentations at international and national conferences.

LAZĂR DIANA

**EFICACITATEA INTERNAȚIONALĂ A SENTINȚELOR ARBITRALE
STRĂINE ÎN SISTEMUL
CONVENȚIEI DE LA NEW YORK DIN 1958**

**AUTOREFERATUL
tezei de doctor în drept**

Aprobat spre tipar:

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj : 50 ex.

Coli de tipar: 1,75

Comanda nr.41/16

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
mun.Chisinău, str.A.Mateevici 60, MD-2014